

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางที่จะเร่งรัดพัฒนางานด้านการเกษตรทั้งทางด้านปริมาณการผลิต คุณภาพของผลผลิตและด้านการตลาด ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความกินดีอยู่ดี มีระดับการครองชีพที่สูงขึ้น อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนและประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ซึ่งได้เน้นการพัฒนาด้านการเกษตรมาก ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นถ้าหากเกษตรกรซึ่งเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไม่ได้รับการเหลียวแล หรือเอาใจใส่จากภาครัฐบาลแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมจะไม่ประสบผลสำเร็จเช่นกัน

ประชากรของประเทศที่มีอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามสภาพแวดล้อมและบรรพบุรุษ เช่น พลเมืองที่อยู่ตามแถบชายฝั่งทะเล ก็มักจะมีอาชีพทำการประมง ประชาชนในจังหวัดนครปฐมก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้เพราะจังหวัดนครปฐมตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศ โดยมีอาชีพหลักอยู่ที่การทำนา ปลูกผัก และทำสวนส้มโอ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ส้มโอได้มีการปลูกมานานนับเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 100 ปีมาแล้ว¹ และสามารถหารายได้ให้แก่ชาวสวนค่อนข้างดี ส้มอมะ 4 ต้มส้มโอมีแหล่งปลูกอยู่ทางฝั่งธนบุรี เมื่อชาวสวนทางอำเภอสามพรานเริ่มทำสวนส้มโอก็ได้นำเอาพันธุ์ส้มโอจากฝั่งธนบุรีไปปลูก แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกว่า สิ่งทำให้ส้มโอที่ปลูกในจังหวัดนครปฐม มีคุณภาพดีกว่าแหล่งเดิม และหารายได้ให้แก่ชาวสวนค่อนข้างดี ส้มอมะ ดังนั้นชาวสวนแทบทุกรายจึงยึดอาชีพการทำสวนส้มโอเป็นหลัก

ปัจจุบันนี้ ส้มโอเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาก โดยส้มโอสามารถปลูกได้ทั่วไปเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย แต่จังหวัดที่สามารถปลูกส้มโอได้มากที่สุดคือ จังหวัดนครปฐม

¹ กรมส่งเสริมการเกษตร, "รายงานการสำรวจและการศึกษาสภาพการทำสวนส้มโอในท้องที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม" (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2512), หน้า 1

สมุทรสาคร ราชบุรี สมุทรสงคราม โดยที่จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่เพาะปลูก และให้ผลผลิตมากที่สุด

ปัจจุบันส้มโอได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2513 ส้มโอมีมูลค่าส่งออก 3,096,206 บาท แล้วเพิ่มเป็น 8,578,444 บาท 12,783,902 บาท และ 27,345,549 บาท ในปี พ.ศ. 2517 2521 และ 2526 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการส่งออกของส้มโอลงขึ้นเรื่อย ๆ ดังได้แสดงปริมาณ และมูลค่าการส่งออกของส้มโอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513-2526 ไว้ในตารางที่ 1.1 เนื่องจาก ส้มโอเป็นผลไม้ที่มีคุณภาพดี เป็นที่นิยมบริโภคกันมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจนได้รับการยกย่องจากชาวต่างประเทศว่า "SIAMESE SEEDLESS POMELO" การที่ส้มโอเป็นที่นิยมบริโภคก็เนื่องจาก ส้มโอมีคุณค่าทางโภชนาการ สามารถเก็บไว้ได้นาน ราคาพอสมควร และยังสามารถนำไปรับประทานได้ตั้งแต่เปลือกจนถึงเนื้อ นั่นคือ เปลือกใช้เชื่อมทำขนมหวาน เนื้อที่เปรี้ยวใช้ประกอบอาหาร เนื้อที่อมเปรี้ยวใช้ทำส้มโอสวยแก้ว เนื้อที่หวานใช้รับประทานเป็นผลไม้สด¹

จากการที่ส้มโอเป็นผลไม้ที่มีผู้นิยมบริโภคกันมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงทำให้ส้มโอเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่นำมาซึ่งรายได้ให้แก่ชาวสวนเป็นอย่างมาก ซึ่งจะ เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

ดังนั้นการปลูกส้มโอ ถ้าหากได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกส้มโอในพื้นที่ ตลาดต่างประเทศต้องการ ซึ่งก็คือพันธุ์ "ขาวพวง"² ก็จะทำให้สามารถขยายการส่งออกของ ส้มโอออกไปได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็จะส่งผลให้มียาได้เข้าประเทศมากขึ้น อันจะ ทำให้ชาวสวนสามารถยึดอาชีพการปลูกส้มโอเป็นอาชีพที่มั่นคงต่อไปได้ และยังคงก่อให้เกิด ประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศชาติและเกษตรกรต่อไป อย่างไรก็ตามก็ควรที่จะได้ ศึกษาให้ทราบถึงข้อมูลขั้นพื้นฐานของการทำสวนส้มโอ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนและรายได้ จากการปลูกส้มโอ ตลอดจนผลตอบแทนจากการลงทุนทำสวนส้มโอ และช่องทางในการจำหน่าย

¹ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "รายงานผลการศึกษา วิจัยผลไม้สดบางชนิด" (กรุงเทพมหานคร : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2521), หน้า 38

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

ตารางที่ 1.1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกของส้มโอสด

ปี	ปริมาณ (กก.)	มูลค่า (บาท)*
2513	1,019,423	3,096,206
2514	1,353,462	3,383,574
2515	1,241,977	3,165,350
2516	852,981	3,307,673
2517	2,118,421	8,578,444
2518	1,620,661	7,383,384
2519	1,735,349	8,450,686
2520	1,933,260	9,939,794
2521	2,130,295	12,783,902
2522	1,995,962	13,673,562
2523	2,228,906	18,443,585
2524	2,033,046	17,063,968
2525	2,763,439	26,905,726
2526	2,657,246	27,345,549

* ราคาส่งออกที่ไม่รวมค่าขนส่งและค่าประกันภัย (F.O.B.=FREE ON BOARD)

ที่มา : กรมศุลกากร, "FOREIGN POMELO STATISTICS OF THAILAND",

(กรุงเทพมหานคร : กรมศุลกากร, 2513-2526)

ส้มโอ พร้อมทั้ง เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงอุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำสวนส้มโอ เพื่อให้อาชีพการทำสวนส้มโอเป็นอาชีพที่มีความสำคัญและมีคนงยังคงยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาก็คือ ศึกษาเพื่อให้ทราบถึงต้นเหตุที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทำสวนส้มโอและผลตอบแทนที่ชาวสวนจะได้รับจากการทำสวนส้มโอ นอกจากนี้ก็มีวัตถุประสงค์ประกอบคือ ศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของการปลูกส้มโอ ตลอดจนช่องทางในการจำหน่าย ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำสวนส้มโอ ดังนั้นจึงสรุปสาระสำคัญของวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้างนี้ออกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาถึงความรู้ทั่วไปของการทำสวนส้มโอ อันได้แก่ ความเป็นมาและวิธีการปลูกส้มโอ
2. ศึกษาถึงต้นทุนและรายได้ของการปลูกส้มโอในจังหวัดนครปฐม
3. ศึกษาถึงภาวะการตลาด ราคา ช่องทางในการจำหน่าย ตลอดจนการส่งออกของส้มโอ
4. ศึกษาถึงผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการทำสวนส้มโอ
5. ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำสวนส้มโอ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษา เรื่อง "ต้นทุนและอัตราผลตอบแทนของการผลิตส้มโอในจังหวัดนครปฐม" เป็นการศึกษาข้อมูลตั้งแต่ เกษตรกรเริ่มปลูกจนกระทั่งเก็บผลผลิตและนำออกจำหน่าย ดังนั้นเรื่องที่จะศึกษาจึง เกี่ยวข้องกับการปลูก การดูแลรักษา การเก็บผลผลิต และการนำผลผลิตออกจำหน่าย การศึกษาค้างนี้จึง ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้คือ

1. คำว่า "ส้มโอ" หมายถึง ส้มโอที่ไ้รับประทานเป็นผลไม้สดเท่านั้น ไม่รวมถึงส้มโอที่ไ้รับประทานในลักษณะอื่น ๆ
2. ส่วนส้มโอที่เป็นตัวอย่างจะศึกษา เฉพาะส่วนส้มโอที่ปลูกส้มโอพันธุ์ขาวม่วง และ/หรือพันธุ์ขาวทองดีเท่านั้น ไม่รวมถึงส้มโอพันธุ์อื่น ๆ
3. อายุต้นส้มโอที่ศึกษามีอายุระหว่าง 1-10 ปี

4. ขอบเขตพื้นที่ที่สำรวจได้กำหนดว่าจะสำรวจเฉพาะจังหวัดนครปฐม ส่วนท้องถิ่นที่จะสำรวจนั้นจะเลือกสำรวจเฉพาะเขตอำเภอลำพูน และอำเภอนครชัยศรี เพราะอำเภอทั้งสองนี้มีการปลูกส้มโอเป็นอาชีพหลักมากกว่าอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนครปฐม

5. ระยะเวลาที่ออกสำรวจใช้เวลาระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2528 และสิงหาคม-ตุลาคม 2528

6. การศึกษามุ่งที่จะสำรวจชาวสวนส้มโอซึ่งเป็นผู้ผลิตส้มโอเพื่อจำหน่ายในเขตที่สำรวจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับต้นทุนและรายได้ ตลอดจนวิธีการจำหน่าย ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์เพื่อคำนวณหาอัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการปลูกส้มโอ และสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุง

วิธีการศึกษา

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งดังต่อไปนี้

1.1 การสังเกตการณ์สภาพทั่วไปของชาวสวน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.2 การสัมภาษณ์เจ้าของร้านค้าเพื่อสอบถามราคาเครื่องจักรอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำสวนส้มโอ ตลอดจนราคาปุ๋ยและสารเคมีที่ใช้ในการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ในเขตอำเภอลำพูน และอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับราคาของปัจจัยดังกล่าว โดยสอบถามจากนายไมตรี แห่งร้านไมตรีพาณิชย์ และนายแสง กิตติญาณปัญญา แห่งร้านแสงทองเคมีเกษตร

1.3 การสัมภาษณ์ชาวสวนส้มโอโดยตรง โดยอาศัยแบบสอบถามที่แสดงไว้ในภาคผนวกเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์

1.4 การเลือกตัวอย่างสวนส้มโอ สวนส้มโอที่จะเลือกออกมาเป็นตัวอย่างนั้นจะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยตัวอย่างจะเลือกออกมาจากชาวสวนในตำบลมหาสวัสดิ์ และตำบลไทยวาในเขตอำเภอนครชัยศรี ตำบลทรงคนอง และตำบลบางเตยในเขตอำเภอลำพูนจำนวน 50 ตัวอย่างจากจำนวนสวนส้มโอทั้งหมด 281 สวน และได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างไว้ดังนี้

1.4.1 ขนาดของสวนที่สำรวจ จะแบ่งออกเป็น 3 ขนาดคือ

- ส่วนขนาดเล็กได้แก่ส่วนที่มีขนาดเนื้อที่เพาะปลูก 1-5 ไร่

ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 84 ส่วน

- ส่วนขนาดกลางได้แก่ส่วนที่มีขนาดเนื้อที่เพาะปลูก 6-10 ไร่

ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 127 ส่วน

- ส่วนขนาดใหญ่ได้แก่ส่วนที่มีขนาดเนื้อที่เพาะปลูกตั้งแต่ 10 ไร่

ขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 70 ส่วน

จะเห็นว่าส่วนขนาดกลางจะเป็นขนาดของส่วนที่มีชาวสวนปลูกกันมากที่สุด
ดังนั้นในที่นี้จึงศึกษา เฉพาะสวนส้มโอที่มีเนื้อที่เพาะปลูกขนาดกลาง

1.4.2 สวนส้มโอที่จะเลือกออกมาเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างจะต้องเป็นส่วนที่ใช้เครื่อง
ทุบแรงอันได้แก่เครื่องสูบน้ำ เครื่องรดน้ำ เครื่องพ่นยาซึ่งเป็นเครื่องยนต์เบนซิน

2. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยค้นคว้า และ
ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และรายงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกส้มโอโดยตรง ตลอดจนหนังสือ
เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงตัวเลขและสถิติต่าง ๆ จากหน่วยงานและส่วนราชการ
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด
นครปฐม สำนักงานเกษตรอำเภอลำพวนและอำเภอนครชัยศรี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กรมการค้าภายใน กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ และกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงต้นทุนและรายได้ของเกษตรกรที่ทำสวนส้มโอ ตลอดจนผลตอบแทน
ที่เกษตรกรจะได้รับจากการทำสวนส้มโอ
2. ทำให้ทราบถึงระบบการตลาดและการจำหน่ายส้มโอในจังหวัดนครปฐม และ
การส่งส้มโอออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่ผู้สนใจที่จะลงทุนทำสวนส้มโอ โดยจะให้ข้อมูลที่
สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาหาความเหมาะสมในการลงทุนทำสวนส้มโอ
4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับต้นทุน รายได้และผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจาก
การลงทุนทำสวนส้มโอ อันจะทำให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน
งานเพื่อส่งเสริมการปลูกส้มโอให้แก่เกษตรกรต่อไป
5. เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการทำสวนส้มโอให้แพร่หลาย อันอาจจะมีผลสำคัญต่อ
เศรษฐกิจของประเทศต่อไปในอนาคต